



To verdenskrige og en halvleg

(side 210-231)

Karakteriser perioden

- Beskriv situationen i verden omkring periodens begyndelse.
- Beskriv situationen i verden omkring periodens afslutning.
- Hvordan blev Europa anderledes i perioden?
- Find fem ord fra kapitlet, som du synes karakteriserer perioden.
- Nævn en begivenhed fra perioden, som du ikke tror kan foregå i nutiden. Begrund.

Gemte bogstaver

Over hvert spørgsmål/udsagn er en række kasser. Svar med et bogstav i hvert felt.

	8				22		19		

Byen, hvor den østrigske tronfølger og hans hustru blev myrdet i 1914

18			9		16							4

Efter en folkeafstemning i 1920 blev området en del af Danmark

			17	7			11						

Stat, som i 1938 blev tvunget til at afgive landområder til Tyskland

			1		20						12		

Demokratisk system, som blev indført i Danmark i begyndelsen af 1900-tallet

	2	5		15			

Styreform i Italien omkring 1930

		13							23						

Under besættelsen fik den tyske gesandt i Danmark titlen ...

21					

Tysk diktator

		6						3	

Kodenavnet for Tysklands angreb på Danmark i 1940

14				10						

Betegnelse for de tyske tropper i Danmark

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	

Hvad står der?: _____



Hvad betyder ordene?

Skriv en kort forklaring til ordene.

Centralmagterne

De Allierede

Anti-kominternpagten

Departementschefstyre

DKP

Frihedsrådet

Generalguvernement

Gestapo

Operation Barbarossa

Operation Seelöwe

Sabotage

Samlingsregering

Schalburgtage

Fra krig til krig

- Giv eksempler på forhold, der skabte spænding i Europa op til 1.verdenskrig.
- Diskuter, om man kunne have gjort noget for at mindske spændingerne, eller om krig nogle gange kan være nødvendig.

Efter 1. verdenskrig foreslog USA's præsident bl.a., at man skulle give alle folkeslag ret til selv at bestemme, hvilken stat de ville tilhøre (side 213).

- Overvej, hvad konsekvensen havde været, hvis man havde fulgt Wilsons forslag.
- Kan det efter din mening hjælpe med at forebygge en krig? Hvorfor?

På side 213 kan du læse fem fredsbetingelser, som Tyskland skulle overholde.

- Prioriter betingelserne efter, hvad du synes er de hårdeste og de mildeste.
- Argumenter for din placering af den øverste og den nederste fredsbetingelse på din liste.
- Skal der efter din mening være plads til hævn, når man bestemmer fredsbetingelserne efter en krig?
- Hvilke grunde var der til, at tyskerne stemte på Hitler?

Konspirationsteorier

- Giv eksempler på, hvilke historier man fortalte om jøder op til 2. verdenskrig.
- Diskuter, hvorfor folk troede på disse historier.
- Hvad er en konspirationsteori? (slå evt. op i et leksikon)
- Søg på nettet efter konspirationsteorier, der handler om 2. verdenskrig, Hitler eller jøder.
- Diskuter i klassen, hvorfor der mon er nogen, der tror på disse historier.

Borger i Hitlers Tyskland

Forestil dig, at du bor i Tyskland i 30'erne. Overvej, hvordan det føles at bo i Tyskland i disse år, hvor Hitler har overtaget magten. Du skal komme ind på:

- Hvilke fordele kan du se ved, at Hitler har overtaget magten?
- Hvilke ulemper kan du se?
- Har du lyst til at gøre oprør? Hvorfor/ ikke?
- Hvordan har du det med at næsten ingen gør oprør?
- Sammenlign jeres svar i klassen. Diskuter: Hvilket er mest realistisk? Hvorfor?

Demokrati eller diktatur?

- Lav en grafisk fremstilling, hvor du stiller fordele og ulemper ved styreformerne diktatur og demokrati op overfor hinanden.
- Giv historiske eksempler til nogle af fordelene og ulemperne.
- I dag er de fleste lande enige om, at demokrati er en bedre styreform end diktatur. Men hvordan håndterer man problemerne ved demokratiet? Gennemgå de ulemper/problemer I har fundet ved demokratiet.
- Er der problemer ved demokratiet, der er blevet løst siden 1930'erne? Hvordan?
- Diskuter, om de øvrige problemer kan løses. Kom evt. med forslag til, hvad der skal til for at løse dem.

Den danske regering

Forestil dig, at du sidder i den danske regering.

- Det er d. 9. april 1940. Tyskerne har invaderet Danmark. I skal nu beslutte, hvordan I vil reagere. Opstil en liste med argumenter for og imod at gøre modstand.
- Det er d. 29. august 1943. Tyskerne har krævet, at I skal indføre dødsstraf for sabotage og indføre censur. I skal beslutte, hvordan I vil reagere. Opstil en liste med argumenter for og imod at føje tyskerne.

Samarbejdspolitikens ophør

Side 227 kan du læse om den 29. august 1943, hvor den danske regering stoppede samarbejdet med Tyskland. I 2003 – anledningen af 60-årsdagen for denne begivenhed – holdt statsminister Anders Fogh Rasmussen, hvor han bl.a. sagde:

”Den 29. august 1943 er en dato, vi bør huske - og være stolte af. Den dag blev Danmarks ære reddet. Den danske regering stoppede langt om længe samarbejdet med den tyske besættelsesmagt og gik af. Efter godt tre års samarbejde med tyskerne blev der endelig rene linier. Det var heller ikke en dag for tidligt.

Datoen den 29. august 1943 er også en stolt mærkedag i Søværnets historie. Den dag angreb tyske enheder alle danske militære installationer.

Kl. 04.00 om morgenen ankom de tyske enheder her til Holmen. De danske søofficerer vidste, at der var risiko for at tyskerne ville forsøge at tage kontrollen med flåden. De havde forinden besluttet, at de i så fald skulle søge neutralt svensk territorium eller, hvis dette var umuligt, sænke skibene, så de ikke faldt i tyske hænder. Det lykkedes at få sænket langt hovedparten af den danske flåde, og nogle af de enheder, der befandt sig til søs, nåede til Sverige.

Begivenhederne i Danmark blev bemærket hos de allierede. Der er ingen tvivl om, at sænkningen af flåden bidrog til at forbedre Danmarks omdømme hos dem.

Det var ikke regeringens, Folketingets og det etablerede Danmarks fortjeneste, at samarbejdet med tyskerne ophørte. Tværtimod havde det officielle Danmark fra starten af Danmarks besættelse den 9. april 1940 lydigt rettet sig efter tyskerne, samarbejdet på alle niveauer, og opfordret befolkningen til at gøre det samme. [...]

Ny historisk forskning afslører, at der tilmed var tale om en meget aktiv tilpasningspolitik. Mange var overbevist om tysk sejr. Både politikere, embedsmænd og organisationer begyndte at forberede Danmarks plads i det ny, nazistisk-dominerede Europa. Centralt placerede embedsmænd syslede med planer om at omdanne dansk økonomi efter nazistisk planøkonomisk mønster.

Hovedargumentet for samarbejdspolitikken var, at al dansk modstand mod den tyske overmagt var nyteløs. Ved at samarbejde med besættelsesmagten blev Danmark og den danske befolkning skånet for de fleste af krigens rædsler. Og det lykkedes. Danskerne slap for de værste ødelæggelser. Landbrug og industri tjente på krigen. Så ud fra et sådant gustent overlæg vil nogle måske kalde samarbejdspolitikken nødvendig, klog og hensigtsmæssig.

Men det er en meget farlig tankegang. Hvis alle havde tænkt som de danske samarbejdspolitikere, ville Hitler med stor sandsynlighed have vundet krigen, og Europa var blevet nazistisk. Men briterne og senere amerikanerne og russerne tænkte heldigvis ikke som den danske elite. De kæmpede en kamp på liv og død mod nazisterne og sikrede derved vor frihed.

I sidste ende var det befolkningens voksende utilfredshed med samarbejdspolitikken og modige modstandsfolks indsats, som tvang regeringen til at opgive samarbejdet med tyskerne. Det skal vi være glade for og stolte af. Vi skylder en stor tak til de modstandsfolk, som gennem sabotage mod tyskerne og samarbejde med de allierede trodsede samarbejdspolitikere og sikrede i sidste ende Danmark en plads på den rigtige side i kampen mod nazisterne.

Nu skal man naturligvis være forsigtig med at fælde domme over fortiden på nutidens præmisser. [...]

(Men) Selv bedømt på datidens præmisser forekommer den danske politik naiv, og det er stærkt forkasteligt, at den politiske elite i Danmark i den grad førte ikke blot neutralitets- men aktiv tilpasningspolitik.

I kampen mellem demokrati og diktatur kan man ikke stå neutralt. Man må tage stilling for demokratiet og mod diktaturet. Det er på dette punkt, at den aktive tilpasningspolitik udgjorde et politisk og moralsk svigt.

Alt for ofte i historiens løb har vi danskere blot sejlet under bekvemmelighedsflag og ladet andre slås for vor frihed og fred.

Læresætningen fra 29. august 1943 er, at hvis man mener noget alvorligt med vore værdier, med frihed, demokrati og menneskerettigheder, så må vi også selv yde et aktivt bidrag til at forsvare dem. Også imod svære odds. Selv når der skal træffes upopulære og farlige beslutninger.

Lad os ære vore landsmænds indsats i modstandsbevægelsen og Forsvaret for frihed og demokrati."

- Hvordan vurderer Anders Fogh Rasmussen samarbejdspolitikken?
- Overvej, hvad der ville være sket med Danmark, hvis regeringen havde nægtet at samarbejde med den tyske besættelsesmagt.
- Hvad mener Anders Fogh Rasmussen med sætningen: "Alt for ofte i historiens løb har vi danskere blot sejlet under bekvemmelighedsflag og ladet andre slås for vor frihed og fred."? Nævn eksempler.
- Et halvt år før Anders Fogh Rasmussen holdt talen – i marts 2003 – deltog Danmark i angrebet på Irak (se side 262-63). Tag begrundet stilling til, om der er en sammenhæng mellem indholdet i talen og krigen mod Irak.

Retsopgøret

Den 1. juni 1945 vedtog Rigsdagen *Lov om tillæg til borgerlig straffelov ang. forræderi og anden landsskadelig virksomhed*. Se side 230.

"§ 1. Denne lovs bestemmelser kommer til anvendelse på handlinger, der er foretaget i tiden fra og med den 9. april 1940 indtil et år efter lovens ikrafttræden. [...]

§ 3. For handlinger omfattet af denne lov anvendes følgende straffe: livsstraf og fængsel. [...] Livsstraf fuldbyrdes ved skydning. [...] Fængsel idømmes fra 4 år indtil livstid. Straffen kan dog ikke sættes lavere end det dobbelte af den i Borgerlig Straffelov for vedkommende handling foreskrevne mindste straf. [...]

§ 10. Den, der har hvervet eller ladet sig hverve til tysk krigstjeneste, straffes med fængsel. [...]"

Loven var med tilbagevirkende kraft. Dvs. man kunne straffes for noget, der ikke var ulovligt, da man udførte handlingen.

- Hvilke problemer er der ved at indføre love med tilbagevirkende kraft?
- Hvad er efter din vurdering de største problemer med loven?
- Hvorfor tror du, at Rigsdagen vedtog loven?

Frivillig i tysk tjeneste

Den danske regering godkendte i 1941, at danske statsborgere kunne melde sig til tysk krigstjeneste på Østfronten. De blev optaget i *Frikorps Danmark*, som var en afdeling under det tyske Waffen-SS. Ca. 7.000 danskere meldte sig til tysk krigstjeneste. Omkring 2.000 blev dræbt i kampe. Efter krigen idømte de danske domstole hovedparten af de overlevende til to og fire års fængsel.

- Kilderne handler om danske statsborgere og deres motiver for at melde sig til tysk krigstjeneste. Sammenlign teksternes forklaringer.
- Hvilke grunde kan der være til forskellene i teksternes forklaringer?

Kilde 1:

I *Danmark under Besættelsen* fra 1947 forklarer historikeren Vilhelm La Cour, hvorfor danske statsborgere meldte sig til tysk krigstjeneste:

”Der var dem – og det gjaldt i første Række de danske Officerer -, hvis Beslutning nærmest skyldtes Desperation ... (De) forestillede sig, at noget af vor og deres Ære kunde genrejses ... som de den 9. April havde følt en sviende Skam over ikke aabent at kunne tage Kampen op imod ...

For de flestes vedkommende spillede det desuden en afgørende Rolle, at de kun ved at kæmpe paa tysk Side kunde faa Part i et Opgør med Sovjet, som de af ideologiske Grunde ønskede at lamme ...

(En langt større del af) Forrædderkorpset kom fra Mennesker, hvis Eventyrlyst var bestemmende for deres Handlinger ... Men naar Eventyrlyst driver en Mand ud i Landsforræderi, kan det kun skyldes alvorlige Brist i hans Karakter ...

Saa fandtes der i Rækkerne adskillige Forbrydernaturer, straffede eller arveligt belastede Personer ... og endeligt fandtes der Evne til selvstændigt at vurdere ... var minimal, Taaber, som var ude af Stand til at gennemskue Hulheden og Fraserne i den nazistiske Presses Trommeild. Mennesker, for hvem Begreber som Ansvar, Ære og Pligt i dette som i Livets andre Forhold var uden reelt Indhold ...”

(fra Vilhelm la Cour: *Danmark under Besættelsen*, bd. 2, 1947, s. 507-8)

Kilde 2:

I *Kampen om Danmark* fra 2005 forklarer historikeren Bo Lidegaard, hvorfor danske statsborgere meldte sig til tysk krigstjeneste:

”... mens den sociale rekruttering af de frivillige var ganske bred, var langt de fleste enten medlemmer af det tyske mindretal og/eller del af et ideologisk fællesskab som nazister eller sympatisører. Mange meldte sig til, hvad de troede var en mere politisk skoling, der sigtede mod en fremtidig rolle i en nazistisk administration af Danmark ...

Langt de fleste meldte sig ... i protest mod regeringen og dens politik. De frivillige ønskede ikke alene at bekæmpe kommunismen med våben i hånd, men også hele den bestående samfundsorden, inficeret som den var af socialister og jøder. Det var et nationalt socialistisk program, de kæmpede for, ikke et demokratisk ...”



Folkedrab

Side 224-25 kan du læse om nazisternes folkedrab på jøder og sigøjnere.

I 1948 vedtog FN en definition af folkedrab og en konvention, der skulle forebygge folkedrab. Undersøg, hvordan FN definerer folkedrab, og gengiv det i de tre punkter, du synes, er vigtigst.

Der findes mange andre eksempler på folkedrab i verdenshistorien. Find et andet eksempel på et folkedrab, og undersøg ved hjælp af internettet og biblioteket:

- Hvorfor kan det defineres som folkedrab?
- Hvordan udviklede situationen sig til et folkedrab?
- Hvem var hovedansvarlig?
- Er de ansvarlige blevet straffet?
- Hvordan stoppede folkedrabet?
- Hvilke ligheder og forskelle er der til nazisternes folkedrab?